

[HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK]

DR. N. ANDRIĆ: *BRANIČ JEZIKA HRVATSKOGA*

Tako se zove knjiga koju smo dobili prije nekoliko dana i u kojoj su preštampani *Filološki zapisi* što ih je g. dr. N. Andrić kroz tri i po mjeseca objelodanjivao u "Nar. nov.". Pisac je *Filoloških zapisa* zacijelo uvjeren da su njegovi zapisi veće vrijednosti dok ih je išao preštampani u osobitoj knjizi starijući se da ne bi ostali zakopani u stupcima "Nar. novina" i misleći valjda da bi bez njih mogla kvarovati naša književnost.

Iako sam u *Filološkim zapisima* još onda kad su izlazili na mahove opazio često štokakvih pogrešaka, nijesam se obazirao na njih nadajući se da će njihova sila biti neznatna jer će, kako ostavimo iz ruku pojedini broj, i ona brzo popustiti. Budući da su sada *Filološki zapisi* sabrani u knjigu i namijenjeni našim piscima od svake vrste, osjećam upravo dužnost da kažem koju o njima.

Valja mi odmah reći da je šteta što se našem jeziku javio takav branitelj kakav je Andrićev *Branič jezika hrvatskoga*. Andrićev bi *Branič* mogao u mnogo prilika našem jeziku nauditi mjesto da mu pomogne i da ga obrani od kojekakvih napasnika. A. je u svojim *Zapisima* zapinjao strijele ponajviše na naš novinarski jezik, ali i njegov *Branič* boluje od neprebonih rana jer je i A. u svome *Braniču* samo novinarski brzoplet. U najnovijoj je knjizi A. učinio toliko svakojakih pogrešaka da će je svaki hrvatski ili srpski filolog koji je pravo pročitao i koji zna što je naučnjačka akribija zacijelo osuditi; ona ga neće moći zavesti premda je slatkoreka nametljiva kaćiperka jer će i nevjestiji sudija vidjeti da je njezino srce pokvareno. Zasad

ću samo s nekoliko pabiraka pokazati kako je smiješno što se *Braniču* pravi vašarska reklama (vidi npr. članak g. J. Iblera u "Nar. novinama" od 27. o. mj.). Da opravdam svoj sud, evo samo nekoliko Andrićevih krivica.

Na str. 117. piše A. da bi valjalo riječi "spor" i "osporiti" (od glagola *prěti se*, parba) pisati *spar*, *ospariti* itd. (dakle i *prijepar* mjesto *prijepor*!) ako bismo htjeli pisati *tačka* mjesto "točka". A.-u je ostalo nešto u glavi iz slav. filologije, u kojoj je učio da se debeli poluglas zamjenjuje u ruskom jeziku samoglasnikom *o*, a u našem samoglasnikom *a* (ispor. rus. *son*, gen. *sna* prema hrv. *san*, gen. *sna*) pa je bolan pomislio da je *o* i u riječi *spor* mjesto nekadašnjega poluglasa, a svaki početnik u slav. filologiji mora znati da je *spor* prema *preti se* prijevoj (kao *umor* prema (*u*)*mrijeti*, *potpor* prema *poduprijeti*, *obzor* prema *obazreti se* itd.). Veliki grijeh protiv slav. filologije čini A. govoreći o komparativu *tišiji* (str. 46) ne znajući u što se mijenja *k*, *g*, *h* ispred komparativnog *-iji* (po A.-u bi trebalo da naš dijalektički komparativ *visočiji* govorimo *visociji*!).

Preporučujući nam A. da prihvatimo završetak *-irati* u glagola kao *telefonirati*, veli: "To možemo s tim prije učiniti, što i sami imamo toliko glagola s istim nastavkom, kao: *birati*, *ispirati*, *zadirati* itd." (str. 112). Zar tako diletantski smije pisati stručnjak?! Ta *-ir* u *birati* pripada korijenu, a *-ir* u *telefonirati* završetku!

Da mi ne bi tko rekao da hrvatski novinar ne mari je li Andrićevo razlaganje prema naučnoj slav. filologiji, reći ću odmah da je u A.-a na pregršti pogrešaka i protiv hrvatske gramatike i rječnika. A. ne poznaje pravo ni naše školske gramatike; on npr. hoće *spasiti* – *spasim* mjesto *spasti* – *spasem* (on je protiv ovoga lika i zato jer je uzajmljen od pravoslavnih Srba) pa se ljuti što sve naše gramatike tobože "tvrdokorno prelaze preko" prvoga lika (str. 21), a u Maretićevoj školskoj gramatici (§ 103. u bilješci) čitamo da se pored *spasti* – *spasem* govori i *spasiti* – *spasim*.

A. hoće da prekrsti ulicu "Gjure Deželića prilaz" u "Prilaz Gjure Deželića", jer je prvo takva pogreška kakva je kad kažemo "duhana prodaja", mjesto "prodaja duhana" (str. 144). A.

ne zna da posesivni genitiv dolazi dosta često ispred svoje imenice, npr.: *vojvode Antonija Bogičevića sin Bojo* izidje na konju (Vuk u *Pravitelstvujuščem sovjetu*. 69. V. Maretić, *Gram. i stil*. 441. a). U svezi “prodaja duhana” imamo objektivni genitiv *duhana* (mj. *prodavanje duhana* kao *zidanje Skadra*), a taj genitiv ne dolazi dakako ispred svoje imenice. – A. veli da bi izdavač “Moderne biblioteke” imao manje gubitka da mu je gramatika bila poznata prije nego što je *počeo s izdavanjem* knjiga (str. 58). Istaknute su riječi samo prijevod njemačkih. U našem se jeziku ne može kazati: *počeo je s izdavanjem* knjiga – mjesto: počeo je izdavati (ili da izdaje) knjige (ali bi se moglo reći: počeo je (s) izdavanjem loših knjiga uđiti našoj knjizi). – A. raspravlja o nekim riječima i *ne pročitavši pravo* o njima ni ono što se nalazi u Ivekovićevu rječniku, a kamoli ono što se nalazi u akademičkom! Tako za riječ *leš* (*lešina*) veli da “ne priliči *nikako mrtvu čovjeku*, nego samo životinji” (str. 27), a u IRj. je izrijekom spomenuto da se može kazati i za mrtva čovjeka, a to i svi spomenuti primjeri dokazuju (ispor.: On prevrće te *leševe mrtve*, i krvave ogleduje glave, sve tražаше dijete Maksima. Npj. 2,362. Pa otide od *leša* do *leša*, dokle nađe milosnoga kuma. 3,495. v. i ARj).

A. osuđuje i svezu *smrtni ostaci*, i to zato jer pridjev *smrtnan* (ne: *smrtni*, kako ima A., jer je to drugo) ima tri značenja: 1. sterbend, 2. sterblich, 3. smrtonosan (str. 72). No da je A. bio savjesniji, našao bi u IRj. s. v. *ostatak* 1) ovaj primjer: Kad se duša rastavi s tijelom pa dokle se ne predadu zemlji *smrtni ostaci* (Majkov–Daničić, *Istorija srp. naroda*, 360).

Tako A. piše: “Glagol ‘ispuniti’ znači u prvom redu: ausfüllen, expleo, činiti da što bude puno čega, a *tek na drugom mjestu može se* ovim glagolom nadoknaditi riječ *izvršiti*, erfüllen, impleo. Zapovijedi se obično izvršuju” (spomenuo je četiri primjera, str. 155). Svatko će, tko pročita pažljivo pomenute Andrićeve riječi, izvesti da je bolje: *izvršiti* zapovijed – nego *ispuniti* zapovijed. Da je A. zavirio u ARj. s. v. *ispuniti*, vidio bi da primjerâ koji potvrđuju značenje “izvršiti” ima deset puta više od onih koji potvrđuju značenje “napuniti”, a u odijeljku 1. b. ee) našao bi da je već arhiepiskop Danilo (u XIV.

v.) pisao *ispuniti zapovijed*. Ako koja riječ ima više značenja, onda dakako ne mogu biti sva na prvom mjestu, niti se zato smiju osuđivati prenesena značenja. Da ponovim Andrićeve riječi: “Našto dakle da se bez potrebe čini sila jeziku? Gramatičari nisu na svijetu da poučavaju *narod*, nego da oni uče od naroda...” (str. 49). A. se sâm ogrešuje o čistoću našega jezika i ponavlja mnoge pogreške što ih i naši učenici poznaju iz Rožićevih *Barbarizama*, npr.: *U daljnje* (mj. *u dalje*) se kavalirske izlive ne upuštamo (str. 15). Ipak *prevladava* sing. kosa (mj. *nadvlađuje*, ili: običniji je sing.) (str. 24). Riječ je turskoga *podrijetla* (mj. postanja) (str. 27). Jedan tihi *posmatrač* (mj. promatrač) (str. 29). Držeći ovo *zgodnije* i *ukusnije* (mj. držeći ovo *za* *zgodnije* i *ukusnije*) (str. 29). Neće nam ništa drugo *preostati* (mj. ostati) (str. 38). *Dakako da* “si” nikako ne valja (mj. samoga *dakako*) (str. 69) itd. itd.

A. griješi i protiv osnovnih pravila našega pravopisa pišući npr. *riješenje* (mj. *rješénje*) (str. 30), *prevod* (mj. prijevod) (često), *predlog* (mj. prijedlog) (često) i dr.

Najbolje nam može pokazati kako je A. radio naprečac što sâm piše ono što osuđuje. Tako piše na str. 8. “literarni *historik*”, a na str. 102. osuđuje lik *historik* i hoće *historičar* (valjda zato što imamo imenicu *historika*!). Na str. 24. čitamo: Jedinicu onoga što označuje cijela kosa na glavi zovemo mi *vlâs* (pilus) ili dlaka, ali potonju ipak nećemo uzimati pod pero iz estetičkih razloga (Čudnovatoga li “tankoćuća” u pisca, koji piše: “A *pogreška čuč* i u svakoj drugoj riječi”. 51) (str. 24). Tu je A. upotrijebio pridjev *potonji* u značenju *posljednji*, a on to značenje zabacuje na str. 97. i 98. – Gdjetko bi mi mogao reći da bi i drugi tko mogao zaboraviti na 97. str. ono što je napisao na 24., ali tomu bih rekao da A. opet već na str. 101. (!) piše *potonji* sa značenjem protiv kojega je ustao na 97. i 98. Nažalost, Andrićevo je pamćenje još slabije jer na str. 55. osuđuje pridjev *bibliotečni* veleći: “Nastavkom *-an* obično se ne stvaraju adjektivi od ženskih imenica na *-a*, kad treba da se izrekne *pripadanje* nečemu, nego da je nešto načinjeno od nečega, n. pr.: kožan, čohan, zemljan” (A. zaboravlja i to da imamo nastavak *-ънъ* i *-ѣнъ*) kao da nemamo pridjeva: *državni* od *drža-*

va, gramatični od gramatika, motični od motika(!), – a već na str. 57. (!) kaže da treba reći koalicijski ili koalicijni(!) mjesto koalicioni (dakle već na trećoj strani zaboravlja ono što je maloprije rekao). Na str. 112. piše A., pošto je preporučio infinitive na *-irati*, ovo: “Ovo je mišljenje međutim kod nas već u nauci prodrlo, pa smo ovaj odlomak umetnuli u naše ‘Zapise’ samo da im prokrcimo put u šire krugove”, pa opet *pisac* pokazuje da to mišljenje nije još ni on sam prisvojio jer na str. 32. piše: “Pa će se svi *zainteresovati*” – i na str. 50: “I historičari valja da se *modernizuju*”. – Na str. 39. veli A.: “Ne će nam dakle ništa drugo preostati, nego da potražimo pomoć u priloga: *idući* i *budući*, pa da *ih sklanjamo kao prave pridjeve*”, – a na str. 53. opet: “U citiranoj rečenici možemo se vrlo lijepo *ukloniti dekliniranom* glagolskom prilogu ‘*idućega tjedna*’ tako...” (dakle osuđuje dekliniranje pridjeva *idući*!).

* * *

Na strani 81. osuđuje A. svezu: “Koji je upoznat sa razvojem” i kaže: “Mi bismo rekli: koji *poznaje razvoj* (s akuzativom)”. Zatim navodi dva primjera iz kojih izvodi: “Dakle sama poznanstva s *ljudima*, a s *duhovnim razvojem* ne može nitko biti ni ‘poznat’, a kamoli ‘upoznat’”, – pa opet na str. 130. piše: “Srbi su se praktički *upoznali s našim školskim napretkom*”. – Na str. 109. veli A. da ne valja “*željeznica svršava*”, nego bi trebalo upotrijebiti reflektivni glagol: *svršava se*, “jer prelazni glagol *svršiti* dolazi samo s akuzativom objekta”, – a na str. 123. piše: “... sve imenice..., koje *svršuju s tim samoglasnicima*” i na str. 124: “osim kad infinitiv *svršava* na *-ći*”. – No nije nikakvo čudo što se A. protivi sam sebi u pojedinim pitanjima (dokaza imam još ovoliko) kad je on nepostojan i u jezičnim načelima. Tako A. prekorava Maretića što participima: *donešen* i *prenešen* nije dao svoga blagoslova da mogu ući u književni jezik (str. 21. i d.) jer narod pored *donesen* govori i *donešen* (ovo je novotvorina), a na str. 105. veli: “Jezikoznanci bi se imali brinuti samo o tom, da analogiji i provincijalizmima u književnom jeziku ne puštaju slobodan mah, *doklegod*

ima *pravilnih i autohtonih oblika u čistom narodnom govoru*, koji je odabran za književnost. Zato je Maretić i pogriješio, što je provincijalnim pasivnim participijima (pròdât, dât) htio prokrčiti put u književnost dok još žive bujnim životom oblici: *prodan, dan itd.*” – Dakle ovdje A. osuđuje unošenje novotvornih oblika u književni jezik, a naprijed brani novotvorinu *donešen!* – No A. upotrebljava i sam provincijalizme kojih u nas ne razumije gotovo nitko. Tako čitamo u njega na str. 97, gdje (po A.-u bi bilo bolje *na kojoj!* – ispor. str. 47) govori kako bi u rečenici: *Pozivati se na Preradovića jest smiješno (ili: smiješno je) – “izašla fraza kabasta i usiljena” (istaknuta riječ je po svojoj prilici turska, a znači: debeo, krupan; v. ARj.).* – Tako i na str. 124. veli A. za pisce: “Moramo ih maziti i tetošiti oko njih kao oko mezimaca narodnih ne kvareći im volje, jer bi se mogli uvrijediti, pa i – *usićiti*”, (za glagol *usićiti se*, grollen, čitamo u IRj. da se drukčije ne nalazi). A opet na str. 47. veli A. “*I svaki-dašnja proza ima svojih prava, pa prelazi preko rjedjih narodnih fraza*, koje bi se u običnom izvještaju mogle pričiniti *afektiranima*” (ja sam istakao neke riječi), ili: “... *ne preporučuje se... ni jedna pokrajinska riječ*, doklegod se nalaze u jeziku dobre književne riječi” (str. 74). – A. piše i: “Između hrvatskog i srpskog književnoga govora bije se neki *potmuli* (!) i nečujni boj...” (str. 115), a *potmoo* ili *potmuo* znači “kao potamnio, potmuran”, kako potvrđuju primjeri iz nar. pjesama: *Sinoć sunce* igrajući zadje, a *jutroske potmolo* izadje. Milica je sjetna nevesela, u obrazu bljeda i *potmula* (od zmajeva ljubljenja) (v. IRj.). A. je htio reći *mukli* boj (njem. dumpf). – A. prekorava *historičare* (to su mu gramatici koji se obaziru na stariji jezik) što ne prate razvitak novoga jezika pa ih opominje “neka ne zadržavaju bujice, koja teče svojim koritom” (str. 50), a on nastoji da iz bujice današnjega govora izvuče sve *ravnatelje*, jer ne *ravnaju* zavodima, nego *upravljaju* njima, hoteći mjesto njih metnuti *upravnike, upravitelje* ili *poglavare* (str. 128). Gdje je tu Andrićev “smisao za potrebe praktičnog književnog – žurnalističkog života”? No “Andrić je književnik, kojemu je jezik u prvom redu sredstvom za *jasno i harmonično* iznošenje *misli i saobćivanje spoznaja*” (v. feljton u “N. N.” od 27. V. o.

g.)! “Zasukani” su filolozi ipak razabrali da ne mogu biti bez *ravnateljâ*, jer su potrebni (v. Maretić, *Gram. i stil*, 684). A. bi morao znati što nama znači *upravitelj*, *upravnik* i *poglavar*.

A. ispravlja gdjegdje i stilističke pogreške. Tako A. zabavlja telegrafskoj vijesti da je “plaščanska inteligencija” vladiki “*uz pucanje prangija na usta pukovnika K. čestitala*”, jer bi se moglo misliti, da su prangije pucale na usta pukovnikova (str. 58). No i Andrićev stil nije bez pogrešaka. Kazujući A. kako nekad Srbi nijesu marili za nas, piše: “Bili smo im une *quantité négligeable*, za koje su znali, da se *nalaze* negdje preko Save, da *imaju* svoju književnost...” (str. 130). S čime se veže relat. zamjenica *koje* (možda s riječma: une *quantité négligeable*?! – ta po Andriću bismo mogli reći da *-é u quantité* odgovara našem *-e* u pl. *vode*, jer A. poredi i *-ist* u riječi *kòrist* (der Nutzen, “kojoj se ne zna za korijen”) sa završetkom riječi kao *korist* od *Chorist*, *telefonist* i dr. (114), pa bi se onda zamjenica *koje* mogla vezati s riječju “*quantité*”(!). Ako nećete takvo razglabanje, evo vam ovo: zamjenica *koje* tiče se izostavljenoga subjekta *mi* (u rečenici: Bili smo...), ali pitajte Andrića zašto nije onda napisao: *nalazimo* i *imamo*. Ja bih pomenutu Andrićevu nakazu preobrazio ovako: Bili smo im une *quantité négligeable*; o nama su oni znali tek to da se nalazimo negdje preko Save, da imamo svoju književnost... – Govoreći A. o tome kako se naši pisci boje upotrijebiti veznik *pošto*, piše: “Nalik ovoj neopravdanoj i djetinjskoj bojazni razabiramo i kod onih dopisnika, koji ne znaju...” (str. 12). Htio bih znati što je objekt glagolu *razabiramo*, može li biti “*nalik... bojazni*”. Rad bih jošte znati kakvih “pozajmica” ima osim “stranih” (str. 148) kad se već same “pozajmice” zovu *tuđice*.

No ne mogu da duljim. Iz ovih se pabiraka vidi kako je A. radio. Da se A. ne bani, još bi mu čovjek nekako oprostio. Tako A. uzima primjere obično iz IRj., a ipak ih citira često tako te bi neupućeniji čitalac mogao pomisliti da ih pisac traži sâm na izvoru (ispor. i citiranje iz Vukove “Danice” na str. 146), jer sâm sebi izdaje već na početku svoje knjige sjajnu svjedodžbu ne bi li “opsjenio prostotu”. On je došao na posao gdje “valja da zasuču rukave najbolji izmedju najboljih” (str. 6). A. je dakle

među najboljima! Neka sude čitaoci gdje je Andrićevo mjesto. Zar nije opsjenivanje samoga sebe i zavaravanje drugih kad A. na koncu svojih *Zapisa* veli: “Sa zadovoljstvom bilježimo, da se u nekim našim političkim listovima sada *razabira* težnja za većom gramatičkom i stilističkom pravilnošću, *pa smo bar to postigli, da se odsad neće svako djače nedouče mašati pera* prije nego što prouči ono, što mu je najpotrebnije za književni posao” (str. 161). Andrićeve riječi pobija sasvim sâm g. Ibler u svome prikazu *Braniča* jer govoreći o Andrićevu trudu, piše: “... a možda će i *uroditi dobrim plodom*” – i: “... te će valjda *uroditi dobrim plodom*”. (“Nar. nov.,” 27. V. 1911). Dakle A. već razabira rodove svoga truda, a I. ih tek očekuje.

Naše novine pišu sve lošim jezikom, ali zašto bi ljudi iz redakcije “Nar. novina” “upirali prstom” (tako bi A. rekao) u druge kad su i oni grešnici. To je prema onoj: “Reci mu, da ti ne reče.” Tako sâm feljton Iblerov nije prost ni od onih pogrešaka, koje osuđuje *Branič* (isp. “i ako je možda nepravedan prema prezentu *potonjega* glagola” mjesto *posljednjega*, v. *Branič*, 97–98).

Evo još nekoliko pogrešaka protiv *Braniča* iz istoga broja “Nar. novina”. *Nakon što* je prelomila s banom (a u feljtonu se govori o *nakon što*!) (isp. *Branič*, 12) – *obostranim* sporazumom (isp. *Branič*, 53), *podučiti* (isp. *Branič*, 98), *opozicioni* (po *Braniču* opozicijski, 53–57), *pošto* u uzročnom značenju (isp. *Branič*, 11, 12), *skoro* u znač. “beinahe” (*Branič* hoće samo “gotovo”, 93–94), *Bečka* “Zeit” javlja (*Branič* hoće *Bečki*, 17), *silno* demonstriralo (isp. *Branič*, 74), *primjetio* (isp. *Branič*, 110) i dr. Evo jedna pogreška protiv *Braniča* i iz broja od 29. V: Konačno moralno osvojenje Alzacije-Lorene *po njemačkom carstvu* (isp. *Branič*, 9). – Neka filolog “Nar. novina” rasudi s g. Iblerom i ova tri primjera: “Juraj Biankini... *suspendiran je nadbiskupom zadarskim Pulišićem* a divinis, jer je *supodpisao* izborni proglas”... – (“Nar. nov.,” 27. V. o. g.). “Nezadovoljstvu je *povod, što se je prekinulo s tradicijom*” (29. V. o. g.). “Porta je odlučila, da onamo *izašalje daljnje čete*” (29. V. o. g.). – Eto, za *Filološke zapise* nijesu mnogo hajali ni “stalni” ni “prigodni suradnici” “Nar. novina”!

Valja mi još pripomenuti da od onoga što je u *Braniču* dobro najveći dio nalazimo u drugih čistilaca našega jezika i u svakoj gramatici, a neznatnu malinu posve novih ispravaka progutavaju upravo valovi drugih pogrešaka.

G. A. na str. 49. prekora najmlađe gramatike ovako: "Pogotovu ne možemo oprostiti *najmladjoj generaciji naših gramatičara, da se ne umije ispriti i stati na svoje noge.*" Ja sam izišao na Andrićev pozov.

* * *

Andrić se svojim "klasičnim" odgovorom u "Nar. nov." od 1. VI. o. g. na prvi dio moje kritike *Braniča* grdno obrukao pred svim našim svijetom, koji je znao čitati njegov odgovor, jer je već po njemu svaki razborit čitalac mogao vidjeti da *Branič* ne može biti dobar. Upravo se čovjek mora čuditi nelogičnosti Andrićevoj! On – književnički div, pred čijim uvjerenjem treba da metanišu svi ostali, napinje se iz sve snage ne bi li uništio mene – crva! A. se zacijelo sad izjeda što je napisao onako posve loš učenički sastav; htio me je prikazati nepoznavičem, ali je odao da me veoma dobro poznaje.

Budući da je moja prva injekcija onesvijestila Andrića te su mu morali priskočiti u pomoć i mudraci u "Hrv. pr.", zato se neću obazirati na ono što je A. izvalio u toj nesvjestici, nego ću se vratiti k *Braniču*, koji je valjada pisao trijezan, makar A. opet rekao da mi ne može odgovarati na moju kritiku jer mu nedostaje prostora u "Nar. novinama"(!). A. veli da je njegova knjiga pisana popularno, pa opet meni, koji sam stručnjak, veli da nijesam – ama *baš ništa* razumio što sam čitao. Tko će je onda razumjeti?! Eto, A. nije ni vidio da je tim svoju "rođenu" (upravo *pometnutu*) knjigu osudio sâm na smrt.

U "Nar. nov." od 3. VI. o. g. kuša se A. posve nemoćno obraniti od nekih mojih prigovora jer je već u svome pamfletu od 1. VI. o. g. "zapisao" moje "najglavnije pogreške" (!?). Ja ću se poslije obazreti na Andrićeve odgovore kad svršim s *Branicom*, premda ne vjerujem da će A. ikada htjeti da me razumije, a zasad ću samo čitaoce opomenuti da A. "najordinarnije"

(izričaj iz Andrićeva članka od 3. VI. o. g.) izvraća moje misli. Tako ja nijesam govorio o tom hoćemo li sklanjati *idući*, nego sam samo pokazao kako A. na jednome mjestu (*Branič*, 39) veli da se *idući* smije sklanjati, a na drugom (*Branič*, 53) osuđuje sklanjanje. A. u svom odgovoru brani sklanjanje (i poziva se na Jagića – bez ikakve potrebe), mjesto da nam kaže zašto je svoje učenje što ga je napisao na str. 39. promijenio već na str. 53. – Ja sam Andriću prigovorio što je opravdavajući glagole kao *telefonirati* napisao: “To možemo s tim prije učiniti što i sami imamo toliko glagola s *istim* nastavkom, kao: birati...” (*Branič*, 112). Za filologe je razlika između pojma *nastavak* i *završetak* bar tako znatna kao za juriste između *umorstvo* i *ubojsstvo*. Da je A. napisao “s *istim završetkom*”, ja mu ne bih prigovorio, premda ne bi bilo još dobro kazano. Pa sad evo kako se A. brani protiv mene kad u 4. zapisu u “Nar. nov.” od 3. VI. o. g. piše: “Gospodin me neznalik u svojoj čednosti nazivlje diletantom, što sam se u potkrepu stranih završetaka (telefonirati, masirati itd.) usudio dodati, da će nam biti s tim lakše primiti ovakove oblike, što imamo i sami u jeziku toliko glagola s *istim završetkom*...”. Neka čitaoci sude mome protivniku koji me pobija izvraćajući sâm svoje riječi. A. je već tim što je promijenio svoje prijašnje pisanje pokazao da vidi pogrešku, samo neće da je prizna.

A. zaboravlja i ono što je prije dva dana rekao, jer me je 1. VI. o. g. proglasio izgubljenim sinom i odrekao mi da sam kadar išta uraditi, a 3. VI. o. g. “želi iskreno” da se popravim što prije “u *interesu*” hrvatske knjige. A. je pokazao da ga je zapekla ljuto moja kritika, pa ne vidi kako je smiješan kad veli da mu ja pravim reklamu. Ja ću po *Braniču* pabirčiti dok me bude volja, da njegova pisca “razglasim” *savjesnim* i *izvrsnim* “starijim radnikom”. Već sam rekao da se baš iz toga što A. *sâm piše ono što osuđuje* vidi najbolje kako su “zapisi” loši. Evo još novih dokazâ za spomenutu nepostojanost Andrićevu. Na str. 53. piše A.: ‘*Tjedan*’ je takodjer *nepotrebna kajkavska* riječ, koju *valja zamijeniti* ‘nedjeljom ili sedmicom’, – a na str. 35. veli A.: “Do kakovih besmislica može dovesti nepoznavanje najobičnijih rodbinskih naziva, umalo te nije prije dva *tjedna*

bilo naštampano.” Eto A. ne poznaje “rođene” knjige. – Ne-ka čitaoci odmah i to rasude smije li “poznati stilist” Andrić napisati tako rogovatnu rečenicu kao što je spomenuta Andrićeva: “Do kakovih besmislica može dovesti nepoznavanje najobičnijih rodbinskih naziva, umalo te nije prije dva tjedna bilo naštampano.” Mene je doduše A. proglasio “smušenim”; ja rado priznajem da imam veoma mnogo muke čitajući Andrićevu visoku gramatiku pa će mi možda tko drugi, koji je čita lakše, pokazati da je i pomenuta Andrićeva rečenica sazdana prema onoj poznatoj izvrštini Andrića, “kojemu je jezik u prvom redu sredstvom za jasno i harmonično iznošenje misli i saobćivanje spoznaja”. U pomenutoj Andrićevoj rečenici nema ni jasnoće ni harmoničnosti, a iz nje spoznajemo samo to da A. sâm ne zna pisati, a drugima se nameće za učitelja. – Kad već govorim o Andrićevu stilu, evo još jednoga cvijetka. A. veli: “Prvi stručnjaci hvatali su se u koštac, da izbiju iskru iz kame-*na.*” (str. 4). Svi čitaoci koji znaju što znači *uhvatiti se u koštac* čudit će se A.-u “stilistu” kakovu je nesklapnost napisao. Ako se tko s kim uhvati u koštac, onda ne izbija iskara, nego gleda kako će protivnika baciti. Skladno ili “harmonično” bi bilo da kažemo: “Stručnjaci su se natjecali...” – Na str. 101. neće A. da se piše *filologički* već želi *filološki* ili *filologijski* veleći: “Prema našim glasovnim zakonima mogu se opravdati samo potonji oblici (t. j. filološki ili filologijski); od filolog + ski = filološki, a od filologija + ski = filologijski.” Dalje se A. *gradi mudar* i veli: “Pita se onda: kako je Karadžić došao do oblika: *etimologički, geografički, mitologički* itd.” I napokon se Andriću *otvoraju oči* pa veli: “Uzeo ih je naprosto – iz ruskoga jezika.” Svoje mudrovanje prepisao je A. “prosto” (A. neće sâm da kažem *jednostavno*; v. *Branič*, 38) – iz jednoga članka prof. Maretića (v. “Nast. vjesn.”, XIV, 568 i d.) u kojem je Maretić obrazlagao zašto bismo *mogli* pisati takve pridjeve na *-ički*. No A. nije ono što je od drugih uzeo “prokuhao” prije nego što je sjeo pisati svoje *Zapise*, pa zato na str. 25. *Braniča* nalazimo *ortografički* (!), premda “se (po njegovu učenju) mogu opravdati samo oblici” kao *filološki* ili *filologijski* (dakle bi trebalo po njemu samo *ortografski* ili *ortografijski*). – Na str. 156.

hoće A. da istakne razliku između *uzaimati* i *pozaimati*, pa premda piše da *pozaimati* znači “davati nešto”, opet na str. 20. čitamo da su neki oblici “direktno *pozajmljeni* od pravoslavnih Srba”. U nar. govoru znači *pozajmiti*: *dati i uzeti unaruč* (v. IRj.), a ako A. hoće da se razlikuje *pozajmiti* i *uzajmiti*, onda je za svakoga jasno da ne smije sâm griješiti u tome.

Da je A. brzoplet (iliti “šlendrijan”), posvjedočio sam već s mnogo primjera. Svoje tvrđenje mogu dokazati i novim primjerima. Tako piše A. na str. 156. ovo: “*Posuditi* međjutim prema korijenu i starini jezičnoj znači: *dati nekomu, da ti povrati* (borgen)” (to je po IRj.), – pa potvrđuje pomenuto značenje nar. poslovicom: Da imamo masla, kako nemamo brašna, pa bismo *posudili* u selu *tepsiju*, te bismo učinili pitu. Tu je poslovicu prepisao A. iz IRj., ali se jadan pokliznuo, jer ta poslovice ne potvrđuje pomenuto značenje nego *drugo*, tj. *uzeti unaruč* (!), što ga i IRj. bilježi. Da je A. u svom prostom novinarskom poslu doista mislio da pomenuta nar. poslovice potvrđuje značenje: *dati unaruč*, vidi se iz toga što malo dalje piše: “*posudjivati* dakle znači: davati nekomu nešto u naruč (kao *tepsiju*)” (dakle je A. mislio da se *tepsija* i u pomenutoj poslovice *daje*, a ne *uzima*). Ja dakako ne branim juristima da glagol *posuditi* ne uzimaju *samo* u značenju: dati unaruč.

A. veli da najmlađi naši gramatici “ne razabiraju ni ono, što im se pred nosom dešava, nego pletu kotac kaoti otac” (str. 49). Pa i te se Andrićeve riječi mogu reći za pisca *Braniča*. Naši su stariji čistioći prema Vukovu rječniku osuđivali *skoro* u značenju *beinahe*, jer u Vukovu rječniku s. v. *skoro* čitamo samo: unlängst, nuper, haud ita pridem, odskora. A. se povodi slijepo za njima, premda se *skoro* u značenju *beinahe* govori i u dobrom nar. govoru, pa i u IRj. nalazimo za to značenje potvrda iz Vuka i iz Daničića. U IRj. ima *skoro* ova značenja: 1) *unlängst*, 2) *bald*, *ehestens*, 3) *beinahe*, *fast*. U Andrića je sila “otaca” tolika, da je premućao 3. značenje iz IRj., jer na str. 93. spominje da *skoro* znači: unlängst, bald, ehestens (izostavivši: beinahe, fast). Ako je A. učinio to radi toga što je poštovao svoje učitelje i što mu tu nije bio IRj. dosta pouzdan, morao je reći pa bismo se “poklonili pred Andrićevim uvjerenjem”. Sa-

mo je kobno što ćemo biti prečesto na mucu da saznamo gdje je Andrićevo uvjerenje, onda kad se on protivi sâm sebi, npr., je li Andrićevo uvjerenje za riječ *tjedan* na str. 35. ili na str. 53.

Jedan od "biser-zapisa" bit će onaj u kojem A. ustaje na pogrešno (!?) *Maretićevo opravdavanje i proturavanje supstantiva kao gramatik, kritik, historik... mjesto gramatičar i dr.* (Pokazao sam već prije da A. ipak sâm piše *i historik!*). Kako je A. opravdavajući lik *gramatičar* pokazao svoju izvanrednu sposobnost da filologiju popularizira ne ogriješiv se nimalo o nauku, i to stilom koji se može uzeti za izgled, prepisat ću iz *Braniča* jedan ulomak o tome. A. piše: "Osim toga *ne odgovara ni po službi nastavak -ik u gramatik našemu nastavku, koji se redovno dodaje supstantivima, što znače drveta* (grabrik, šljivik, cerik, borik, kestenik), dakle kao šumu od tih drveta. Inače se kod nas stvaraju riječi na *-ik* obično od pridjeva, kao u: mučenik, ranjenik... Osim toga *oblici i gramatici, kritici, botanici ne bi bili samo nom. i vok. plurala od 'gramatik' itd., nego i dat. i loc. singulara od 'gramatika'*. A i tome bi se *valjalo ukloniti (!)*" (str. 103). Dobro treba istaći da tako piše A., koj se rad tričava pitanja hoćemo li pisati *uime* ili *u ime* obara s velike visine na prof. Rožića, koji hoće da pišemo *u ime*, jer A. hoće *uime*. A. veli: "U ovim stvarima naime *dolazi čovjek do jasnoga pogleda samo – komparativnom filologijom*" (str. 160). A. je *doista* poredbenom gramatikom dokazao da ne valja *gramatik* (!!). Po historiji našega jezika opravdan je samo lik *gramatik* prema lat. *grammaticus* kao *katolik* prema *catholicus* (v. ARj., npr. s. v. *gramatik* od XV. v., *istorik*, *matematik*). Lik *gramatičar* dolazi istom u XIX. v., a načinili su ga naši pisci pod utjecajem njem. nastavka *-ker* (v. ARj. s. v. *kritičar*). Po A.-u bismo mogli ovo reći: Budući da nom. pl. *vo-de* (od voda) može biti i 3. l. pl. prez. od *voditi* te bi se valjalo i tome ukloniti pa mjesto *voditi* uzeti glagol *peljati* koji se govori gdjegdje, da ne bude nikakve pometnje u "jasnom i harmoničnom iznošenju misli" (!). Čitaocima će biti za danas dosta Andrićeve filologije, zato ću dodati za zasludu dvije duhovite rečenice što ih je izvoljela Andrićeva pokvarena "Kaćiperka" reći. Kako su se naši učenici počeli već privoljavati "Kaćiperci"

nastojeci da i govore kao ona, a ne kao Broz-Boranić, zapita je jedan učenik kajkavac kako se u njezinu salonu kaže *žečlav* ili *žuglav* (= kitzelich), a ona mu odgovori *škakljiv* – i dodaje: “*I djevojka može biti škakljiva, kad je puna temperamenta, pa ne podnosi nikakva dodira*” (v. *Branič*, 74). Tako ju je zapitao i jedan učenik Trgovačke akademije što ona misli o *zajmima*, a ona mu odgovori: “*Da su dobri zajmi, i – žene bi se zaimale...*” (v. *Branič*, 156).

* * *

Budući da je isteklo već dosta vremena kako sam donio drugu rukovet kukolja iz Andrićeva *Braniča*, evo danas treće. Ovu rukovet donosim istom sada jer nijesam htio da moje rukoveti učestaju, da ne bi mojim čitaocima koji nijesu svi filolozi dodijali pabirci s Andrićeve pjeskulje. Čekao sam još neće li doći na mezevo “stručnjak” kojega sam 22. VI. u ovom listu pozvao da brani – *Branič*, ali od njega ni glasa ni poglasja. – Javio se doduše u “Hrv. pr.” od 1. VII. o. g. nekakav *bezimeni* šeptrlja da hvali *Branič*. Ta kukavica mene objeđuje da sam pisao svoju kritiku “iz sasvim *neliterarnih* motiva”, jer sam “*srbaković*” i “*okužen*” (duša mi nije hrvatska). Bezimenjak preporučuje “ostaloj zdravoj hrvatskoj publici” Andrićevu knjigu ponajviše radi toga što nije pisana “*srbskohrvatski*”, jer Andrić “*najviše vojuje*” protiv *srbizama*. Neka bezimenjak udari na *Branič* i devet pečata “*čistoga hrvatstva*”, Andrićevu grdobu lje neće uljuditi. Bezimenjak postaje “*komedijaš*”, jer pohvalivši Andrićevu knjigu baš radi toga što Andrić ustaje na *srbizme*, veli pri koncu: “*Ima, kad bi čovjek baš tražio (!), u knjizi nekih omašaka* (kao ‘*omalovažavanje*’ itd.), pa *nehotičnih ‘srbizama’ (!) itd.*”

Dakle mu i Andrićeva duša nije čista hrvatska, nego je “*okužena*” jer nehotice i potajno prijanja uz to “*nesretno*” srpstvo! Valjada gdje komu i u toj “*ostaloj zdravoj hrvatskoj publici*” neće goditi da im bezimenjak “*dulji lakrdiju!*” Pa šta znači “*neke*” *omaške* s naznakom itd. itd.? Bezimenjak preporučuje toplo Andrićevu knjigu, “*koju svaki dobar Hrvat, naročito*

hrvatski djak, treba da (sad o praznicima!) nabavi, a naučit će iz žive i duhovite Andrićeve riječi više, negoli iz mrtve školske gramatike (5. st.),... kojom se s vrlo malo napredka i koristi muče naši i djaci i profesori” (str. 2), osobito, kad je onako “srbskohrvatski” pisana. Nadam se da će se svi stručnjaci, ako ih pitaju kamo će, privoljeti carstvu “filologa” Andrića! Budući da je bezimenjak ostavio već školu, zato ja njemu preporučujem *Branič* iz kojega će naučiti, da “Národní listy” nijesu “češki” list, nego češki (ta to je bar lako razumjeti: Čeh – češki kao Vlah – vlaški !). Ujedno će hvalilac *Braniča* razabrati na svoje veselje da se “za sto i više godina naprijed” rodio, pišući “idijotstvo” (mj. idiotstvo), jer “moderni filolog” Andrić veli za one, koji u takvim riječima pišu “j”, da “guraju ortografiju za sto i više godina naprijed” (*Branič*, 49), premda mi drugi znamo da su tako pisali i naši šukundjedovi (ispor. i u Vuka *Bi-jograd*). Bezimenjak će se možda trgnuti malo natrag kad mu *Branič* (str. 105) kaže da i on robuje srpsko-hrvatskim gramaticima, jer piše “znade” mj. “zna”, ali neka mu to ne smeta jer mu je u *Braniču* na str. 19. A. drug (A. tu sâm piše: “Govornik... znade”, a druge grdi što tako pišu). – Bila bi šteta da se obazirem na druga “laička pričanja”, kako bi rekao “Srp. knjiž. glasnik” za bezimenjakovo pisanje, kao što je u posljednjem svesku rekao za Andrićevo “filologiziranje”. Zar nije ironija da se ti ljudi, koji silom razgrađuju ono što je Jagić sav svoj život s mukom gradio – a to je hrvatsko-srpsko jezično jedinstvo – ne stide pozivati na jedno Jagićevo pismo, u kojem oni čitaju nešto što drugi ne vide!

Ja ću i danas donijeti samo nekoliko stručaka, iz kojih će se vidjeti opet ono što sam već rekao, tj. da Andrićevo knjiga može biti za primjer kako se ne smije pisati, a ne za to da nas uči dobro pisati.

Andrić misli da je njegova najveća izvrština – njegov stil (to ističe i bezimenjak u “Hrv. pr.”). Pokazao sam već s nekoliko primjera kako je A. i u tom ranjav, no ne mogu ipak na ino, nego ću mu te rane povrijediti: Na str. 15. i 16. govori A. o sročnosti latinske riječi “benedictio”, pa veli i ovo: “Kako bi upravo hrvatski seljak shvatio rod latinske riječi ‘benedicto’

(greškom mj. -ctio), i *kako bi je obratio* (!) *na svoj mlin*, ne da se pouzdano utvrditi” (str. 16). Tu je A. tuđu frazu: *navratiti* (ne: *obratiti*!) vodu na svoj mlin (ispor. njem. *das Wasser auf seine Mühle leiten*; tal. *tirare l’acqua al suo mulino*, v. Akad. rječn. s. v. *mlin*), tj. činiti što na svoju korist, upotrijebio na sasvim nezgodnom mjestu, pa nam se zato, kad čitamo Andrićeve rečenice, čini da slušamo kolo u potočare (vodenice) koje se vrti i klopoće, ali ništa ne melje, jer u košu nema žita. Ono što je A. htio reći, reklo bi se lijepo ovako: *kako bi je prèrušio* (kakvo bi joj ruho dao, kako bi joj promijenio ruho), *preòbrazio, prekàlupio* (na kakav bi je kalup udario) itd.

Svako naše đače zna da naš jezik nerado upotrebljava pasiv, a *Branič* to ovako mudro veli: “Jezik se uklanja, gdje god može, i u *pasivu trpnim oblicima*, nadomještavajući ih tvornima” (83). To je, da kažem najblaže, pravi nesmisao, jer bi bilo isto da kažemo: “jezik se uklanja i u *pasivu – pasivu*” (ili: A. kad brani jezik, onda ga sam napada i kvari).

Na str. 91-92. govori A. o jednom *a* (u 3. 6. 7. pl.), pa veli: “U ovim poslovima danas već *punom parom* rade moderni jezični zakoni kao što su: *blagoglasje i harmonija* psihološke i gramatičke kategorije” (92). Ne dirajući u mudrost koju je A. mislio reći, pitam sve koji imaju smisla za lijepo izricanje misli kako im se sviđa slika na kojoj se *blagoglasje i harmonija* voze punom parom.

Na str. 100. piše A.: “U ovim je stvarima mnogo zaslužan karlovački filolog Živanović, za kojega se može reći, da *se cijeloga svoga života iskrvario tražeći zakone...*”

Već bi sama ta rečenica mogla dokazivati da bi se na osnovi Andrićeva *Braniča* mogao pisati nov *Branič hrvatskoga jezika*. Ni jedan Hrvat ili Srbin, koji ima iskru osjećanja za jezik, ne bi rekao ni za koga *da se cijeloga svoga života iskrvario*” (mj. krvavio). Kako bi svršeni glagol *iskrvariti se* mogao imati uza se “vremensku oznaku” “*cijeloga svoga života*”?! No moglo bi se reći: On je *cijeloga svoga života ispušio* jednu cigaretu. Tko to ne osjeća, tomu ne pomogoše ni svi Andrićevi zapisi! Možda ćete mi reći da je A. poremetio red riječi, jer “*cijeloga svoga života*” pripada riječima “*tražeći zakone*”, ali

nemojte zaboraviti da *Branič* hoće da uči kako treba “uzor-
no” pisati.

Spominjući A. kojim se riječima kazuje “Markt”, dodaje: “Nažalost od svih ovih riječi jedini je ‘sajam’ slavenski, ali ni njim ne možemo označiti *ono*, što se u velikim gradovima označuje *riječima* la place, der Platz, ruski ploščedj, *na kojima* stoje spomenici, i *oko kojih* se obično nikada – ne trguje” (str. 134). Onome bih učeniku koji pogodi s čime se vežu riječi “na kojima” i “oko kojih” dao odmah “izvrsno” iz analiziranja rečenica jer valjada spomenici ne stoje na *riječima*, i valjada se ne trguje oko *riječi* (i ako se trguje – riječima!).

Svi dobro znamo da se mjesto relativne zamjenice *koji* može upotrijebiti *što* i *gdje*, a A. veli da je u rečenici jednoga dopisnika “Nar. novina”: “Kolja stanuje u istom hotelu, *gdje* i Olga” – zamijenio *gdje* riječima, “u *kojem*”, jer je tako “*običnije*” (str. 47).

A. spominje doduše da se “njegov (t. j. dopisnikov) *gdje*” može potvrditi narodnim stihovima (... Još pogradi b’jele manastire, gdje će živjet mnogi kaludjeri), ali dodaje: “Dopisnikov relativ mogao bi se ispričati stilističkom željom, da se ukloni u razmaku od četiri riječi ponavljanju istoga predloga (u istom hotelu. u kojem...), ali narod ne poznaje ovih skrupula, pa u jednoj pripovijesti govori: Odvede ga u drugu sobu, u *kojoj*... (Vidi Broz-Ivekovićev rječnik, I, str. 302)”. – Ovaj nam primjer može pokazati kako A. radi. Njemu se zavrtjelo u glavu da *gdje* u pomenutoj porabi nije najbolje pa ga hoće svakako izagnati. Da A. nije tako zamrzio na *gdje*, on bi citirao i dalje iz Irj., jer *odmah* u istoj pripovijesti dolazi: “... odvede (ga) i u treću sobu, *gje* je za jaslima bio kulatast konj”. Ima i drugih lijepih primjera u Irj. koji dokazuju da A. griješi zabranjujući pisati *gdje* u pomenutoj porabi. No Andrićevoj se zabrani ne opire samo živi narodni govor nego i sva prošlost našega jezika, a o tom se može svatko uvjeriti tko ogleda Akad. rječnik s. v. *gdje* i *kadi*. Evo samo dva od najstarijih primjera (jedan iz srp., a drugi iz hrv. strana): U kojem ljubio sele, gde se majstorije obretaju (*Dečanske hrisovulje*, XIV. v.); – Jesmo dali malinišće *kadi* su bila dva mlina (*Monum. croat.*, god. 1444).

Da je Andrićevo mudrovanje nikakvo, ne dokazuju samo drugi slavenski jezici, u kojima se *gdje* upotrebljava u istom događaju (npr. stsl. vědy mĕsto. kъde živetъ Savinъ. *Supras. zborn.*, Vondrák, II, 453), nego i latinski jezik (npr. *collis, ubi ili in quo castra erant*), grčki (npr. χώρον, οὗ με χρῆ, Σαυεῖν), njemački (npr. die Stadt, wo er gelebt hat), francuski (!) (npr. la maison où ili dans laquelle je demeure) i dr.

I eto protiv takve jezične sile diže se “moderni” A., koji nam u *Braniču* prikričuje da će ostati jalov trud svakoga do-bričine koji misli da je pero jače od krvi i osjećaja (str. 109) – ili: “Ne pomažu tu dakle nikakova pravila, već živi narodni osjećaj” (132). koji je A. ovdje dakako zatomio. A. hoće ovdje da zaustavi jezik “u bujici njegova razvijanja”, a druge nepravedno prekora radi takva nastojanja. Neka A. sam kaže što ti “filolozi” zaslužuju, jer evo njegovih liječi: “Pa kad se preko ove jasne želje i odluke narodne tvrdokorno prelazi..., onda se ovaj posao *ne može dovoljno nakuditi*” (str. 21).

U 39. zapisu piše A.: “Čitamo svaki čas frazu: *Zamislite sebi*, gdje uvijek mislimo njemačkom ili franceskom glavom: stellen Sie *sich* vor ili figurez-vous. Mi ne možemo ništa *sebi* zamisliti, nego *samo* (!) *pomisliti* Dakle: pomislite! Imamo doduše povratni glagol sa ‘se’, ali nemamo sa ‘sebi’: zamislite (mj. – i) se, sich in Gedanken vertiefen. Kad to začu kićena Hajkuna, u mnoge se misli zamislila; sve mislila, pa jedno smislila.”

Ispisao sam čitav zapis da čitaoci vide jasno što ću prigo-voriti jer bi me drukčije A. prekorio da ga ne znam čitati. Iz A-ćeva zapisa može svatko izvesti da glagola *zamisliti* (bez “se”) nema, a taj bi izvod bio pogrešan. Brzoplet A. preletio je u IRj., odakle je uzeo pomenute stihove, odjeljak pod 1, gdje čitamo da “zamisliti” znači: denken, animo concipio, pa je ondje i lijepa potvrda iz nar. poslovice: Više um *zamisli*, nego more ponese. Dativ “sebi” uz glagole kao “pomisliti” osuđuje i naša školska gramatika (§ 85, bilj.), pa je zato trebalo da A. kaže: Ne valja: *zamislite sebi*, jer je dosta: *zamislite* (bez “sebi”), ali je A. mjesto jednoga retka načinio nepotrebnih i pogrešnih *de-set...*

Budući da me je A. u “Nar. nov.” od 1. VI. o. g. izgrdio radi toga što sam mu prigovorio kako opravdava komparativ *tiši* (mj. *tišiji*), prepisat ću čitav ulomak o tom iz *Branica* jer će po njemu moći i oni čitaoci koji nijesu imali ugodnosti čitati ni proučavati Andrićevu “filologiju” vidjeti odmah na kojoj visini stoji A. A. piše: “Od adjektiva tih+ji može postati samo: tiši, kao od suh : suši, gluh : gluši. A kad se gradi komparativ s nastavkom “iji”, onda se konačni suglasnik ne mijenja u “š”, jer bi se ispred “i” prevrnuo (i A. je mnogo koješta prevrnuo !) u “s” (kao duh : dusi), pa Mažuranić tako zaista u svom ‘Čengiću’ i pjeva u stilu svojih crnogorskih junaka: ‘Posred *tisijeh* glusijeh tmina’, što se dakako u dobroj književnoj prozi ne smije pisati” (str. 46).

Čitalac ne može vjerovati svojim očima kad to pročita da je dobro pročitao pa ide nanovo čitati, pa daje i drugima čitati, ali se nažalost uvjerava da A. ne zna ono što moraju znati naši petoškolci, jer su čitajući Mažuranićevu pjesmu čuli da je “*tisijeh* glusijeh” gen. pl. *pozitiva* (a ne: komparativa) mj. “tihih gluhih”, a u VII. razr. dobivaju učenici drugi red ako ne znaju protumačiti gen. pl. kao *visocijeh* (npr. A. u visocijeh gora vrhe...). A. nije mislio ni to da bi gen. “komparativa” bio “*tisijeh*” (a ne: *tisijeh*). Pogreška je i to što A. veli da je “*tisijeh*” u stilu *crnogorskih* (!) junaka, jer je to u Mažuranića *dubrovački* (!) utjecaj.

Već sam dovoljno pokazao kakav je A. “lingvist” (ispoređi kako on poredi “gramatik” s riječima kao “lipik”), pa evo još jedan dokaz za Andrićevo duboko razumijevanje. U 8. zapisu piše A. o glagolu “*spasiti*” i veli: “Naš se narod privolio obliku *spasiti* još i poradi toga, da diferencira *novo, kršćansko* značenje glagola od *utvrdjenoga drugoga*: *spästi, spädnem* (herabfallen)” (str. 21). O jadni filolože! Šta će nam nekakvo “*novo, kršćansko*” značenje kad glagol *spasiti* nema nikakve sveze s glagolom *spasti – spad(n)em*, jer su tu dva korijena, *pas-* i *pad-*. Prvi znači upravo “paziti” ili “čuvati” (npr. *pasti* ovce = *čuvati* ovce), pa zato “spasti” znači “sačuvati”; dakle ako se govori o kakvu novom značenju glagola “*pasti*”, onda se može govoriti samo o značenju: 1) *weiden, hüten*; 2) *retten* (v.

Miklošić, EWtb). – A. je meni doviknuo da je moje mišljenje “antikvirano”, a on je, da kažem s Vukom, filolog iz škole “ba-bi Smiljani”.

Da se A. na ovoj vrućini opet ne raspali pa da me ne izgrdi nanovo, prekinut ću za danas. Ako sam namučio svoje čitaoc-e, nijesam ja kriv nego Andrić i njegova želja za – “poligraf-stvom”, radi koje on grdi druge.

* * *

Neki je dan izišlo drugo izdanje Andrićeva *Braniča jezika hrvatskoga*, na koje ću se još poslije obazreti.

Ja sam u svojoj ocjeni prvoga izdanja pomenute knjige osvjetlio Andrića “filologa”, a danas ću baciti nekoliko zraka na Andrića čovjeka. Na moje opravdane prigovore udario je Andrić po svojoj “prirodjenoj – drskosti” (Andrićeve riječi iz “Nar. nov.” u br. 1. VI. o. g.) u različne proste grdnje koje su sve – njemu padale i pale na obraz.

Andrić mi nije htio *ni u čemu* priznati pravo, a sad je u drugom izdanju učinio preko *trideset* popravaka obazirući se na *moju* ocjenu, ali to nije nigdje ni *riječju* spomenuo kako bi književničko poštenje zahtijevalo jer lojalni pisci spominju ako poprave što god prema kritici, kad su s kriticima onako u svadi kako je Andrić sa mnom. Andrić je pisao knjige prije nego što sam se ja rodio – kako on veli – pa je sramota da ja – njega, staroga književnika, moram prekoriti radi krajnje netaktičnosti. – U *Pristupu* novoga izdanja dodaje A. samo ovo: “Dodani su cijeli novi odlomci za utvrđivanje ideja iznesenih u prvom izdanju, a *popravljene sitnice, koje su se piscu potkrale u novinskom slogu (!) prve edicije*” (str. 3). Nekakva “kritičara” spominje A. samo gdje gdje, usput, gdje se muči uzalud da se obrani od mojih sigurnih prigovora. – A. nije načinio svoje popravke ni prema pismu Jagićevu, ni prema prikazu što ga je o *Braniču* napisao g. Ibler, ni prema prikazu bezimenjakovu u “Hrv. pravu”, već prema *mojoj ocjeni*, ali toga nije spomenuo, jer *se stidio priznati da se od mene*, kojega je mislio po-

klopiti pogrdama, *morao učiti!* Svi poštteni ljudi nazvat će ovaj Andrićev postupak grubim imenom.

Ja sam već pokazao kako je u Andrića samo obrazina ozbiljna radnika, a ovdje evo jedan prilog koji će ga osvijetliti i s druge nelijepe strane. U “Hrv. pokretu” u br. od 31. V. o. g. prigovorio sam Andriću što je strpao zajedno riječ “točka” i “spor” tvrdeći da oni koji pišu “tačka”, treba da govore i pišu “spar” (!). Ja sam rekao da je A. grdno pogriješio jer u “točka” stoji “o” prema nekadašnjem poluglasu (Ѣ), a u “spor” odgovara “o” nekadašnjemu “o” koje stoji u prijevoju (ispor. glagol “prêti se”). – U “Nar. nov.” u br. od 1. VI. “pobio” je Andrić ovako moj prigovor: “Gosp. Ivšić nije razumio ništa, što je pročitao. On nam tumači npr. riječ ‘spor’ kao neki – valjda hrvatski – ‘prijevój’ od glagola ‘prêti se’ (kao ‘umor’ od ‘umrêti’)... Smušeni ovaj odlomak završava Ivšić još smušenijom poukom...” – Pa što se dogodilo?! Trijezni je Andrić u drugom izdanju morao priznati da taj “smušeni” Ivšić *ne prigovara bez razloga* pa je zato sad izostavio *ono što je prije pisao o “spor”* (v. 71. zapis u 1. i 2. izdanju), a valjada ono nije bila “sitnica” koja se piscu potkrala u novinskom slogu” (!). – Kako tek mora biti Andrić smušen kad ga “smušenjak” uči! – Ali Andrićevo osramoćenje nije gotovo. Bezimenjak u “Hrv. pr.” ističe da je “piscu *osobito uspjelo*” opravdavanje lika “točka” (v. “Hrv. pr.”, 1. VII. o. g., 3. stup.), a Andrić se poslije sam posramio toga opravdavanja, odrekao bezimenjakova priznanja, pa *popravio svoj zapis obazrevši se na moju ocjenu!* – Taj primjer odaje kakvi su “stručnjaci” hvalili Andrića kad se Andrić sâm stidi njihove hvale!

Pomenuti primjer pokazuje odmah i to tko treba da pred kim “obriše nos” jer ga je vele učeni g. dr. Nikola Andrić, svemu Zagrebu – ili ako hoćete – i svoj Hrvatskoj poznati književnik, obrisao preda mnom, i to ne jedanput, nego preko *trideset* puta, *odrekavši se* svojeg “naučenjačkog *uvjerenja*” u koje je zabranio svakomu dirati i *poklonivši se preda mnom*, nepoznanovićem, koga je mislio toljagom u čelo! Andrić sad ispašta svoju uljudbu. Andrić je *kradom* prihvatio *moje* ispravke iako mi je prije zaslijepljen bijesom *odrekao svaku* sposobnost.

Evo još nekoliko primjera u koje je Andrić *ćutke unio* popravke prema *mojoj ocjeni*. U 1. izdanju str. 4. piše A.: “Prvi stručnjaci *hvatali su se u koštac da izbiju iskru iz kamena...*”. U “Hrv. pokretu” u br. od 6. lipnja o. g. prigovorio sam ovo: “Svi čitaoci, koji znaju, što znači ‘uhvatiti se u koštac’, čudit će se A-u stilistu, kakovu je nesklapnost napisao. Ako se tko s kim uhvati u koštac, onda ne izbija iskara, nego gleda, kako će protivnika baciti. Skladno ili ‘harmonično’ bi bilo da kažemo: ‘Stručnjaci su se natjecali’...” – Andrić je vidio da mu je *slika nepristala* pa ju je izostavio i popravio pogrešku: “Prvi su se stručnjaci *paštili...*” (str. 4).

U “Hrv. pokretu” u br. od 1. lipnja o. g. pišem: “Govoreći A. o tome, kako se naši pisci boje upotrijebiti veznik *pošto*, piše: ‘Nalik ovoj neopravdanoj i djetinjskoj bojazni razabiramo i kod onih dopisnika, koji ne znaju...’ (str. 12). Htio bih znati, što je objekt glagolu *razabiramo*, može li biti ‘*nalik... bojazni*’.” – A. je vidio da je moj prigovor na mjestu pa je zato u 2. izdanju popravio: “*Nešto nalik na ovu ... bojazan razabiramo ...*” str. 14).

U “Hrv. pokretu” od 6. VII. prigovaram Andriću što je govoreći o sročnosti latinske riječi “*benedictio*” rekao: “Kako bi upravo hrvatski seljak shvatio rod latinske riječi ‘*benedicto*’ (griješkom mj. -ctio), i *kako bi je obratio (!) na svoj mlin*, ne da se pouzdano utvrditi” (str. 16), i dodajem: “Tu je A. tuđu frazu: *navratiti* (ne: *obratiti!*) vodu na svoj mlin... t. j. činiti što na svoju korist, upotrijebio na sasvim nezgodnom mjestu, pa nam se zato, kad čitamo Andrićevu rečenicu, čini, da slušamo kolo u potočare (vodenice), koje se vrte i klopoće, ali ništa ne melje, jer u košu nema žita. Ono, što je A. htio reći, reklo bi se lijepo ovako: kako bi je *prèrušio* (kakvo bi joj ruho dao, kako bi joj promijenio ruho), *preòbrazio*, *prekàlupio* (na kakav bi je kalup udario) itd.” – U 2. je izdanju metnuo Andrić popravljenu frazu: “i kako bi je *navratio (!) na svoj mlin...*” (str. 17), ali iz prkosa i od inata – ako hoćete – i od stida nije popravio sve, kao što ostavlja i u 2. izdanju očividnu glupost: “Jezik se uklanja, gdje god može, i u pasivu trpnim oblicima, *na-domještavajući ih tvorinama*” (str. 72) (v. “Hrv. pokret” u br. od 6. VII. o. g.).

U “Hrv. pokretu” u br. od 31. V. rekao sam Andriću da nije dobro: “Ipak *prevladava* sing. kosa” (str. 24) mj. *nadvlađuje* ili: *običniji* je sing. – a u 2. izdanju prihvaća A. moj popravak pišući: “ipak je *običniji* sing. kosa” (str. 23).

U “Hrv. pokretu” u br. od 31. V. citirao sam iz Ivekoviće-va rječnika jednu potvrdu za “smrtne *ostatke*” iz Daničića protiv Andrića, koji je htio da se *ne smije* reći “*smrtni ostaci*” jer “*smrtni*” nema toga značenja koje bismo htjeli. U 2. izdanju popušta Andrić da bi se “smrtni ostaci” mogli (!) opravdati “samo kao retorička figura” spominjući da Daničić “jedanput” ima primjer “smrtni ostaci”. Andrić nije našao sâm Daničićev primjer. Da ga je on sâm našao, pocikivao bi od veselja, jer bi mi prigovorio što sam za “smrtne ostatke” greškom rekao da se nalaze u knjizi Majkov–Daničić, *Istorija srp. naroda* (360) mj. Muravijev–Daničić, *Pisma o službi Božjoj* (360).

Grdnu svoju pogrešku u 1. izdanju: “... Živanović... *se cijeloga svoga života iskrvario tražeći zakone*” (str. 100) popravlja Andrić po onome što sam rekao u “Hrv. pokretu” od 6. VII. o. g., jer u 2. izdanju čitam: “... Živanović... *se iskrvavio tražeći cijeloga svoga života zakone*” (str. 86). Tu je A. uzeo prema mome popravku i “iskrvavio” mj. “iskrvario”.

U “Hrv. pokretu” u br. od 1. VI. o. g. spomenuo sam Andrićevu pogrešku: “Bili smo im (tj. Srbima) une *quantité éngligeable, za koje* (!) su znali, da se nalaze negdje preko Save...” (str. 130) i rekao sam: “Ja bih pomenutu Andrićevu nakazu preobrazio ovako: Bili smo im une *quantité négligeable; o nama su oni znali* tek to da se nalazimo negdje preko Save...”

I Andrić mi priznaje ćutke da imam pravo jer u 2. izd. piše: “Bili smo im une *quantité négligeable, pa su oni za nas znali*, da se nalazimo negdje preko Save...” (str. 111).

Lukavo prihvaća Andrić moj popravak za glagole *ispuniti* i *ispunjati* u značenju “izvršiti” i “izvršivati” jer sam mu u “Hrv. pokretu” od 31. V. o. g. dokazao da njegovo pisanje u 95. zapisu ne stoji. Sad Andrić piše: “Uostalom ne velimo, da glagol ‘ispuniti’ u ovom značenju nije dobar, nego smo ga se dotakli *samo poradi toga*, što se *slučajno* našao u istoj rečenici, s adverbom ‘voljko’, koji je upotrebljen na nepravu mjestu.”

(str. 134–135). Dakle, vi suci, pritegnite sve ljude koji se slučajno nađu uz zločinca pa bili vi uvjereni da nijesu ništa krivi!

Ne mogu da duljim i da umnožavam dokaze za svoje tvrdnje jer i ovo već previše obličuje Andrića kao čovjeka. Ja ostavljam svojim trijeznim čitaocima neka oni izreku osudu za Andrićev nedostojni postupak s mojom ocjenom.

U svojoj sam dosadašnjoj ocjeni Andrićeve knjige bjelodano dokazao da je *kora* u *Braniču* veoma *hrapava i kvrgava*, često upravo *puna crvotoči* – a *kora* je samo Andrićeva, jer je zdrava i valjana jezgra, koliko je ima, *tuda*. Pokazao sam i to kako je *jezgra* što je Andrić hoće gdjegdje da oljušti obično pušljiva.

Danas sam se udaljio od Andrićeve prave “filologije”. Htio sam osvijetliti Andrićev književnički moral, držeći da je to od prijeko potrebe radi – javnoga morala jer je Andrić kao moralist prekorio mene da se ne vladam “kako priliči” mojemu “zvanju” (v. “Nar. nov.” u br. od 1. VI. o. g.).

* * *

Svi su trijezni čitaoci koji su pročitali moj članak o Andrićevu književničkom moralu u “Hrv. pokretu” u br. od 27. o. m. vidjeli tko je Andrić. Pokazao sam kako je Andrić *kradom* uzimao *moje popravke* radi kojih me je *prije htio pogrditi*.

Ja sam znao da će Andrić *morati radi javnosti* nešto odgovoriti na moje obličenje, ali da će mi sâm dati oružje u ruke da ga *dotučem*, nijesam ni nakraj pameti mislio. Da je Andrić nikakav filolog, razabrali su iz moje ocjene svi koji mogu iole suditi u ovim stvarima, a sad je Andrić pokazao da je isto tako slab u polemici: njegova je logika – dječja logika, pa misli da je svačija pamet kao njegova. On je i sam opazio tobože neke pogreške prije moje ocjene pa spominje da bi za *jednu* mogao navesti i svjedoke. Mi bismo svi htjeli čuti ima li on i za *druge mnogobrojne* popravke prema mojoj ocjeni svjedoke. Dobro bi bilo da čujemo njihova imena, Andriću ne mora nitko vjerovati.

Svatko će se čuditi kako je to da je A. popravio baš one pogreške koje sam mu ja spomenuo jer drugih popravaka gotovo

i nema. Zašto nije vidio da ima još takovih mjesta gdje se sâm sebi protivi. Tako sam ja A.-u dokazao da mu čitav 25. zapis, gdje govori o zamjeni relativne zamjenice relativnim prilogom “gdje”, ne valja (v. “Hrv. pokret” u br. od 6. VII. o. g.) – to za Andrića dakako nije “principielni” i “stvarni” prigovor – pa i sâm se A. u svoj s grijehom “rođeni” zapis ogriješio dalje u 93. zapisu pišući: “Sve je naše gramatičare u tom poslu prevario... primjer Vuka Karadžića (u “Danici” od g. 1827, str. 36) gdje stoji...” Ako nije A. opazio već tu protivštinu i popravio je za 3. izdanje, ja mu je evo spominjem.

Pa da nam Andrić i spomene za *sve* popravke najvjerojatnije svjedoke s kojima se o učinjenim popravcima *prije moje ocjene* razgovarao, ne bi se opravdao jer je on *javno tvrdio* da *moji popravci ne valjaju*, a ipak ih je poslije *kradom* prihvatio. Tako me je radi pitanja o “točka” i “spor” nazvao “smušenim” (v. “Nar. nov.” u br. 1. VI. o. g.) pa je ipak poslije ispravio svoju pogrešku prema “smušenjaku”. Ili je možda Andrić i 1. VI. o. g. vidio da ja imam pravo jer se već prije moje ocjene razgovarao i o toj pogreški, ali je protiv svoga znanja javno drugo tvrdio i to tako da je posvjedočio da mu treba mnogo kulture i srca i uma.

Ja sam se nažalost slučajno upoznao s Andrićem davno prije svoje ocjene bivši pomoćnik u biblioteci Jugoslavenske akademije. U svibanjskom broju “Savremenika” g. 1910. napisao sam nekoliko redaka o jednoj raspravi Jovana Živanovića i potpisao sam se: S. Ivšić (v. str. 359). Andrić je objavljujući u “Nar. nov.” u br. od 11. lipnja 1910. “Savremenik” rekao i ovo: “Dr. S. Ivšić *svodi na pravu* (!) *mjeru* pretjeranost filoloških zamjeraka karlovačkog ‘braniča’ Jovana Živanovića.” – Dakle mi je A. priznao “filološku spremu” koju mi je za godinu dana sasvim odrekao *jer sam je protiv njega upotrijebio!* Koji dan iza toga došao sam u vrt “Kola”. Tamo je došao i Andrić. Ja sam pristupio k Andriću i rekao: “Gospodine doktore, zahvaljujem Vam, što ste me promovirali prije moga drugoga rigorozza” (ja sam potkraj svibnja 1910. načinio prvi rigoroz, a Andrić je mislio da sam ja već gotov svojim ispitima). Na to mi je Andrić odgovorio otprilike ovako: “A, to je kod Vas tako

sigurno da Vas ja smijem već sada zvati doktorom.” Posljednji put govorio sam s Andrićem 1. veljače o. g. u hodniku realne gimnazije prije izvanredne skupštine prof. društva. Imam mnogo drugova koji su me vidjeli gdje sam se razgovarao s Andrićem. Ja se sjećam i razgovora, ako se Andrić ne sjeća. – Prvi dio moje ocjene izišao je 31. V. o. g. u srijedu, a Andrić mi je odgovorio svojim prostotama drugi dan 1. VI. o. g. gradeći se tobože da *me ne poznaje*. Imam svjedoka u zboru kr. realne gimnazije da je Andrić znao tko je onaj “Stjepan Ivšić” iz “Hrv. pokreta”. Andrić još i poslije u subotu 3. VI. o. g. piše o meni kao o nepoznanoviću i pseudonimu. Ja sam mislio da je to taktika “glasovitoga” Andrića koji misli umanjiti moje prigovore prikazujući me neznatnim i neuglednim početnikom. No kad Andrić ima obraza još sada reći: “Uostalom, ovoga sam se načela držao u slaganju cijeloga djela, pa sam u pristupu prvoga i drugoga izdanja – *dok još nisam ni znao za gosp. Ivšića, držeci ga pseudonimom* – naročito istakao...” (v. “Nar. nov.” u br. od 28. VII. o. g.), onda je to drska pljuska istini i tim Andrić tvrdi nešto što ne stoji, ne mareći za svoje mnogobrojne drugove koji znaju da je njegova tvrdnja posve neistinita. Bar bi se mogao obazirati na njih ako preda mnom baca stid za leđa!

Gotovo u svakom odsjeku Andrićeva maskiranog uzma-ka od 28. srpnja ima koja neistina. Tako A. veli da se u svojoj knjizi nije doticao ličnosti veleći: “Od ovoga sam načela vrlo rijetko odstupao, i *to samo tamo, gdje citirani književnik nije mogao osjetiti nikakve osobite boli.*”

Da je to ružna neistina, može se svaki čitalac uvjeriti iz onih mjesta u 1. i 2. izd. *Braniča*, gdje Andrić grdi “naprednjačkoga idola” dr. Jovana Skerlića za kojega A. piše ovako: “Njegove se meke fantazije naime prima sve, što poznaje i ne poznaje. Glavno je da bude pogrešno. Za kopiranje pogrešaka ima nesumnjiv dar.” (v. 43. zapis).

Neistina je da sam na *Branich* napao samo ja jer je “filologa” Andrića ošinuo i “Srp. književni glasnik”, ali A. misli da može nešto neistinito tvrditi jer ga svi čitaoci neće moći kontrolirati.

Ja sam istina u hrv. književnosti “jedno mlado jučeranje dete”, ali koliko znam, Andrićev dosadašnji književni rad nije bio bez jakih i opravdanih prigovora, pa zato sa smiješkom čitam kako se A. *sam hvali*: “Ah, gosp. Ivšiću, da vi znate, kako je to sladak i velik osjećaj: listati po rodjenoj knjizi, za koju duboko osjećam, da ti je i najbolja, i najljepša, i *najkorisnija* od svih knjiga, koje si za dvadeset godina napisao. Pa da bi dao i sve svoje predjašnje knjige, *koje nije nitko napadao*, za ovu jednu, koju uporno napada *samo jedan*.”

Kakogod pomenute Andrićeve riječi ne odgovaraju sasvim istini, u njima ima predragocjeno Andrićevo priznanje. Koliko *Branič* vrijedi, moglo se vidjeti iz moje ocjene. Što onda vrijedi ostali Andrićev književni rad?! Kad bih znao da bih ja za dvadeset godina mogao štampati takvo djelo kakvo je *Branič*” i njim se dičiti, prelomio bih danas književničko pero. No A. možda ne misli iskreno, ili ako misli, onda ga možemo razumjeti ovako: 1. matere imaju obično najviše ljubavi za svoj kršljavi porod i oko njega najviše lebde, pa tako i A. miluje toliko *Branič*; 2. A. vidi da mu je *Branič* “najkorisnija” knjiga pa će mu biti najbolji “štap” pod staru glavu.

Kooperacije, na koju me A. zove, meni ne treba jer imam područje za rad, a i stidio bih se u spregu Andrićevu. Ja sam pisao svoju ocjenu poradi same stvari pa se zato *ni danas ne stidim nijednoga retka*, jer sam govorio “s rukom na srcu” (ne: “rukom na srcu”, kako A. želi od mene u “Nar. nov.” u br. od 28. srpnja) te mogu ponoviti sve što sam dosad napisao. Kako je Andrić pisao, pokazao je sam kad sad “iskreno priznaje” da mu je “žao” što je onako pisao (v. “Nar. nov”, 28. srpnja).

Znate šta, g. Andriću! Kad mislite da ja samo od inata ustajem na Vašu nepogrešivu (!) knjigu, a Vi do jeseni sazovite na okup naše prve stručnjake pa neka oni sude među nama. No ja znam – Vi to nećete jer mislite da ste odviše velik autoritet u našoj filologiji pa šta će Vama soliti pamet kojekakvi matori vukovci koji su dakako za Vašu veličinu (!) već ishlapili! Pošaljite onda ono što sam ja pisao o Vašoj knjizi i o Vama, i ono što ste Vi odgovorili meni, zajedno s 2. izdanjem *Braniča* našem velikomu zemljaku Jagiću i pitajte ga imate li Vi u

svemu pravo, a ja *ni u čemu*. – No ne trebate ni to. Pitajte Jagića je li Vaš 25. zapis s onim “komparativom”: “tisijeh”, koji Vam je raznio filološku “slavu” po svima našim zemljama, bez prigovora. Pitajte ga u što se mijenja “h” ispred komparativnog “-iji”. Vi velite u “s”, a ja u “š” pa ste me radi toga nazvali “još smušenijim” nego što sam bio kad sam Vam se usudio reći da nije isto “točka” i “spor” (v. “Nar. nov.”, 1. VI. o. g.). Ako Vam Jagić javi da Vi imate pravo, onda ja priznajem da sam “smušenjак” i da ne pripadam među Vas “filologe” pa ću filologiju vrći na klin i otići među juriste, koji me valjada neće odbiti zato što mi logika nije – drvena.

Kažite mi, g. Andriću, zašto me već drugi put među recima prekoravate što pišem u “Hrv. pokretu”; činite li to bez svakoga zloga primisla? Ako Vam je “Hrv. pokret” tako zazoran te obnevidite čim ga vidite pa ne znate ni čitati mojih prigovora, e – dobro! Dajte mi mjesta u svojoj kući, tj. u “Nar. nov.” pa ću vam donijeti koju rukovet i za vaše čitaoce jer i ovako svi vaši čitaoci ne znaju što drugi misle o vašoj filologiji. Ako hoćete, ja ću im pokazati vašu golotinju, kad se toliko banite svojom samoniklošću.

U jednom se ipak sasvim slažem s vama: “Neki su naši ljudi gdjekad upravo odvratni, pa im se čovjek rado, vrlo rado – uklanja s vida.” Ja bih samo dodao da se čovjeku gadi s gdje kojima i u novinama sastati.

“Hrvatski pokret”, br. 124, str. 2–3; br. 125, str. 2–3; br. 128, str. 2–4; br. 151, str. 2–4; br. 169, str. 3–4; br. 173, str. 3–4; Zagreb, 1911.

NOVINE I EVROPEIZIRANJE NAŠEGA JEZIKA

Jezik u novinama, kako već naše ime *novine* kazuje, služi za izvješćivanje, pa ga prema toj službi treba promatrati i ocjenjivati. No kako je velika razlika i u živoj riječi u tome kako tko umije što jasno i lijepo priopćiti, tako je i u pisanoj.

Daroviti govornici umiju svoje misli jasno i skladno i bez pripreve iskazati. No takvi su rijetki. Takav nije bio ni Demosten, za koga znamo da se vježbao ne samo u samom govorenju nego da je i svoje govore uz lojanicu dotjerivao. Bez dotjerivanja rijetko nastaje i jedna isto duža savršena rečenica. Mnoge prave umjetnine nastale su tek *prelijevanjem*. Da ne idem zasad dalje, dosta je spomenuti Mažuranićev ep, u kojemu prema sačuvanom autografu možemo vidjeti promjene što ih je izvela “ultima manus”.

Ono što je za svaki pismeni sastavak znatno, tj. njegovo dotjerivanje, za novinske je sastavke manje znatno, jer za većinu tih sastavaka, počevši od nevažnih mjesnih bilježaka do izvještaja o parlamentarnim raspravama, političkih pregleda i razmatranja, nema *kad da se dotjeruju*, pa prema tome i njihov jezik ne može da bude na onoj visini na kojoj može biti koji njihov *feljton* za koji je pisac mogao upotrijebiti ne koji sat nego i koji dan. Ne smijemo se zato čuditi što se kojiput u novinama nađe koja rečenica kojoj se možemo nasmijati. Tako smo u jednim novinama u broju od 10. IV. o. g. imali prilike čitati ovo: Kinezi su se grozno borili s Japancima na obali rijeke Sao Ho, gdje su *sve žive Japance poklali, a ostale natjerali u rijeku, gdje ih se nekoliko tisuća utopilo* (mjesto:... gdje su sve Japance, koje su stigli, poklali). U drugima u broju od 10.

III. o. g. u jednoj vijesti iz Ivanca moglo se čitati: Pronašli su ga u štaglju *potpuno mrtva*. Iz trećih iz broja od 10. XI. 1937. imam ovaj primjer: No nema sumnje, da *mnoge grane industrije nijesu koracale uporedo s tehničkim napretkom* (mjesto: da se mnoge grane... nijesu razvijale).

No između *novinskog* jezika u širokom smislu te riječi, tj. jezika onih članaka koji nastaju od dana u dan za najšire obavješćivanje, pa obično gube svoju vrijednost s onim danom kad su ugledali svijet, i jezika onoga što ima pretenziju na dulju vrijednost i interes i što nije nastalo u hitnji, nije razlika samo u *obličnoj* dotjeranosti. Novinsko obavješćivanje ima i *drugo* obilježje. Ono ima i *svoj* stil; zbog njega sam upravo i napisao ovaj članak.

Novinarski jezik – jezik je jedne *struke*, pa kao što historici, filozofi, jezičari, matematičari i dr. imaju svojih specijalnih termina i izričaja, tako ga imaju i *novinari*. A ti termini i izričaji nastali su s modernim vremenom za koje je osobito znatan javan politički život u parlamentu i izvan njega i odvijanje svega državnog i društvenog uređenja. Pa kao što su u prošlosti svi veliki politički i kulturni pokreti i prekretnosti ostavili tragova u jeziku, tako se i naš novovjeki život sa svojim napretkom i težnjama u nauci i umjetnosti ogleda i u jeziku.

Odavno je već istaknuto kako je kršćanstvo djelovalo na različite jezike. Zajedničko kršćansko shvaćanje dalo je ne samo mnogim riječima u različnim jezicima isto značenje (ispor. npr. *otпустiti* u značenju “oprostiti”), nego je često i cijela fraza iz crkvenog jezika ušla u obični; za ovo drugo ispor. npr.: ne znam, hoće li *me minuti* i ta (gorka) *čása*; *perem ruke* (tj. odbijam od sebe odgovornost) – i dr.

I to je već istaknuto kako je zajednička evropska kultura zblížila ne samo *srodne* indoevropske jezike, u kojima su po njoj već od grčko-rimskih vremena nastale vrlo mnoge tzv. leksičke *kopije* (kalci), nego su po njoj i jezici *genetički* različni od indoevropskih (kao npr. mađarski) stupili u kulturnu srodnost s indoevropskim jezicima.

Kulturna izmjena nije izjednačila samo spoljašnje životne oblike (npr. nošnju, hranu i dr.) među pojedinim evropskim

narodima, nego je *evropeizirala* i cio način mišljenja i izricanja te u *književnim* evropskim jezicima i u govoru *viših* klasa nalazimo mnogo zajedničkih crta koje izlaze iz zajedničkoga “evropskoga mentaliteta” (*mentalité européenne* u Ballya), što ga je već nekad Miklošić nazvao “evropeizam”.¹ Taj je “evropeizam” toliko jak da se njemu ne mogu oteti ni oni koji bi htjeli. Sam Rudolf Herceg, borac za autohtonu a ne za *samoniklu* hrvatsku seljačku *kulturu*, mjesto da reče da seljački *narod* treba da vlada, a ne da *njime* samo *drugi vladaju*, voli da to kaže “evropski”; seljak koji je dosad bio samo *objekt*, treba da odsad bude *subjekt*.

Novine, osobito u manjih naroda, nastaju u velikom dijelu prevodenjem s jednog jezika na drugi. A kako se prevodenjem najlakše prenose iz jednoga jezika u drugi tuđi izričaji, to baš novine izvršuju spomenutu asimilaciju jezika. To se vidi osobito iz mnogobrojnih *jezičnih klišeja* od kraćih ili dužih *izričaja* u novinama različitih jezika. Te evropske jezične klišeje možemo vrlo dobro isporediti sa *stajacim* epitetetima i čitavim rečenicama u narodnim pjesmama. Kao što je u njima polje *ravno*, trava *zelena*, grlo *bijelo* (i u *crna* Arapina) itd., tako mogu u novinarskom jeziku npr. *ovacije* biti *spontane*, makar bile i nekoliko nedjelja spremene; *politika* svakoga vlastodržca – *dalekovidna*, makar drugi vidjeli da će se skoro srozati; *referat* (ili *izvještaj*) o čemu – *iscrpan*, makar oni koji su ga slušali i ništa ne razumjeli; suradnja – *tijesna* (franc. *collaboration étroite*), makar bila toliko labava da se pri prvoj potrebi raspadne; *mjere* ili *intervencije* obično – *energične*, makar bile *samo naoko* ili *krvave*; *lakoća*, s kojom tko svršava što, “začudna” (franc. *légerté étonnante*); izdevetan *boksač* izlazi nanovo u arenu – u *staroj formi* – itd.²

S klišejima narodne pjesme kao npr.: *to izusti, pa dušicu pusti*; *daleko ga braća ugledala, malo bliže preda nj išetala* –

¹ Miklošić je rekao: “Ein gewisser, man möchte sagen Europäismus, strebt die Sprachender an der Kultur teilnehmenden Völker Europas zu einem Idiom zu vereinigen.” V. u Haversa *Synt.* 142. i 251.

² Iz jednoga humorističkog lista imam cio niz pitanja s ovakvim “stajacim” odgovorima.

itd. možemo isporediti npr.: *vlasti* su ostale *gospodar situacije* (franc. *maître – maîtresse de la situation*); *protivnička obavuštenja i protivnički glasovi* sa službene se strane smatraju ili proglašuju svagda fantastičnima i *lišenima svake osnove* (franc. *information dépourvue de tout fondement*) – i dr.

Ovakvi su klišeji učinili da je npr. *demantirati* (franc. *démenter*) dobilo već *protivno* značenje “potvrđivati”. Tako se zacijelo od onih, koji su npr. u “Journalu des Débats” od 28. X. 1937. čitali bilješku: “Un communiqué a été publié par le gouvernement, *démentant toutes les rumeurs* relatives à une dévaluation de la livre égyptienne”, malo bilo takovih koji bi bili spremni zakleti se da spomenute devalvacije i pored vladina demantija neće doista biti.³

Ovdje ću iznijeti samo malu rukovet različnih primjera onoga što sam maloprije rekao.

Imenica *predmet*, već sama po sebi evropski kalk (ispor. lat. *objectum*), upotrebljava se u najrazličnijim vezama; *predmet* nije samo kojekakva *građa* (npr. *predmet rasprave*), nego i *čeljad*, i to ne samo kakvagod, jer i ministri i najjače državne glave kao Hitler i Mussolini mogu biti *samo* predmet; ispor.: Sadašnji šef Quai d’Orsay *bit će* u svim prijestolnicama *predmet srdačnog i toplog dočeka* (tj. ... dočekat će ga srdačno i toplo) (“Obzor”, 10. XI. 1937). “M. Mussolini salue ensuite les hôtes allemands qui *sont l’objet d’une manifestation extrêmement chaleureuse* de la part de la foule” (tj. “g. M. pozdravlja zatim njemačke goste, koji *su predmet nadasve tople manifestacije sa strane svjetine*”) (“J. des Débats”, 29. X. 1937).

Znamo da se *slabiji utječu jačemu, grešnici* svecima i da nezadovoljni presudom nižega suda čine *utok* (tj. pribjegavaju) višemu, ali i drugi jači, koji neće pravde, *utječu se sili* (franc. *recourir à la force*), *traže tobože pomoć* od sile, jer uljudeni “evropeizam” ne dopušta da se *tatu* kaže *tat*, pa tako ni za jačega da se *sam poslužio* silom, tj. učinio nasilje. Evo naših primjera: (Odbor) je otklonio predlog američkog delegata Dawi-

³ Francuski primjeri, vađeni u ovome članku iz “Journala des Débats”, tipični su i za druge velike evropske jezike.

sa, da se istakne, da se spor ne može riješiti *utjecajem* (bolje bi bilo *utjecanjem*) *sili*. Ublažena je aluzija na Kellogov pakt tako da se ne osuđuje izravno *utjecanje sili* ("Obzor", 9. XI. 1937).⁴

Mjesto da se kaže da je *što čemu posljedica*, da iz čega *izlazi posljedica*, koje je već kalk njemačkoga *Folge*, novinarski jezik veli da nešto *povlači* *posljedicu*; ispor.: Problem, koji bi mogao *povući za sobom* izvanredno komplicirane *posljedice* ("Obzor", 4. XI. 1937). La cherté de la vie, résultat de la triste aventure du Cabinet Blum, entraîne une série de conséquences pénibles ("J. des Débats", 7. XI. 1937).

Mjesto da se kaže da *tko što očekuje* ili *čeka*, veli se evropski da *je u očekivanju*, npr. Rumunjska *u očekivanju ministarske krize*; ispor.: Le monde politique est dans l'attente de la crise ministérielle ("J. des Débats", 3. XI. 1937).

Mjesto da se kaže prosto da *je što što*, veli se da *predstavlja*; ispor.: Ako ovaj problem *predstavlja...* za Francusku vrlo osjetljivi problem (mj. Ako je ovo za Francusku vrlo osjetljiv problem) ("Obzor", 4. XI. 1937). La situation générale ne présente, aucune difficulté ("J. des Débats", 11. XI. 1937).

Mjesto da se kaže *da se što ispituje* ili *da će se početi ispitivati*, veli se da se *pristupa k ispitivanju čega*, pa se može čitati: Odbor *će pristupiti k ispitivanju* toga pitanja (prema franc. Le comité procédera à un examen de cette question). *Pristupili su k ispitivanju položaja*. La droite de la Chambre s'est réunie ce matin... et a procédé à un examen de la situation politique ("J. des Débats", 27. X. 1937). Le groupe de la F. R. de France... s'est réunie... et a procédé... à l'examen de la situation politique ("J. des Débats", 29. X. 1937). Isti je evropeizam i u Daničićevoj rečenici: Onda će Akademija lasno *pristupiti k izdavanju zbornika* (v. BIRj. s. v. pristupiti).⁵

⁴ Tako su "Novine srbske" već g. 1835. napisale članak (dakako prema ruskom jeziku): To je sredstvo, k *kome tursko vladjenje* počesto pribegava ARj., XI, 841. Nema samih novina da vidim kojim se to sredstvom turska vlada "pomogla".

⁵ Spomenuta Daničićeva rečenica jedina je potvrda za ovakovo značenje glagola *pristupiti* i u ARj., XII, 169b, i zato nije čudo što ga je pokojni Maretić odbio hoteći da se mjesto: onda će skupština *pristupiti uređivanju ekonomskih potreba* – kaže: onda će skupština *stati da uređuje*,

Ne otvara se samo kongres, skupština, sjednica, nego i kriza, koja toliko puta prijeti, a izaziva je često ostavka kojega člana kabineta; njen rasplet i obrazovanje nova kabineta nijesu svagda ni laki ni brzi. Ispor. prema tome: *La crise qui vient de s'ouvrir n'a pas été provoquée par le Parlement* ("J. des Débats", 27. X. 1937). Le Cabinet a donné sa demission, mais le président a résolu la crise hier soir ("J. des Débats", 31. X. 1937). Le monde politique roumain est dans l'attente de la crise ministérielle, dont l'imminence a été annoncée par le président du conseil ("J. des Débats", 3. XI. 1937). Le dénouement de la crise roumaine ("J. des Débats", 16. XI. 1937). M. B. Tataresco est chargé de former le nouveau cabinet ("J. des Débats", 16. XI. 1937).

Često se za različne skupove ljudi uzima plural *krugovi*, npr. *činovnički krugovi*, pa se bezlično kaže da se što događa u *krugovima*; ispor. npr.: *U engleskim političkim krugovima* izjavljuje se, da... *Dans les milieux politiques anglais*, on déclare que... ("J. des Débats", 4. XI. 1937). Ce sentiment est visible aussi dans les sphères officielles ("J. des Débats", 6. X. 1938).

Riječ *problem* ne čitamo samo u primjerima kao: U odgovornim rimskim krugovima smatra se da se sada poslije likvidacije *problema sudetskih Nijemaca i problema Poljaka* u Čehoslovačkoj, nameće likvidacija posljednjeg *problema*, odnosno Madžara u Čehoslovačkoj ("Obzor", 4. X. 1938), nego se *problemom* nazivaju i mnogo manje (kadšto i vrlo sitne) brige kao npr. *dobava helija* za Njemačku iz Amerike; ispor. *Le problème de l'hélium pour l'Allemagne* ("J. des Déb.", 23. IV. 1938).

S ovo nekoliko dosad navedenih primjera, koje bih mogao lako i umnožiti, htio sam pokazati samo spoljašnju vezu u novinarskom stilu različnih jezika za koju je već rečeno da izlazi iz kopiranja. Ovdje bih htio da još samo nešto kažem o unutrašnjoj karakteristici toga stila. Novinarski jezik – jezik je evropskih *intelektualaca*, pa kao što su u tome jeziku uop-

primit će se da uredi (v. njegov J. S., 113). Koliko je Maretić imao pravo, vidjet će se još iz ovoga članka.

će česte imeničke konstrukcije, tako su i u novinarskom, osobito iz težnje za kratkoćom. No on i pored toga ostaje *plastičan*, jer se u njemu prema *obavještajnoj* službi novina javlja naginjanje *konkretizmu*, tj. zamjenjivanju apstraktnih izričaja konkretnima, koji je obilježje svakoga *govorničkoga* stila. Jedno i drugo moglo se vidjeti iz već navedenih primjera. Tako u spomenutom primjeru *odbor će pristupiti k ispitivanju* mjesto *odbor će početi ispitivati* imamo oboje. Kao što je u tome primjeru *konkretno pristupiti* uzeto u prenesenom *apstraktnom* značenju, tako je i *prijetiti* ili *rasplet* u vezi s riječju *kriza*. Tko zna kako riječi dobivaju svoja značenja, tj. da u najviše slučajeva konkretno značenje i drugdje prelazi u apstraktno, taj se neće protiviti ni upotrebi glagola *pristupiti* u slučajevima gdje nikom pred očima nije *fizičko stupanje*.

Ako je i Vuk, koji je stajao najbliže narodnom govoru, mogao napisati: Prosta klasa naroda našega *ne ustupa ni jednome* od 5 ili 6 sebi obližnjih naroda ni *u razumu ni u poštenju* (v. BIRj. II, 669a), mjesto da je rekao da *nije gora*, onda ne griješi ni onaj intelektualac koji upotrebljava glagol *pristupiti* (*pristupati*) u apstraktnom značenju, makar takav prijenos ne mogli potvrditi ni jednim primjerom iz našega *narodnog govora*.⁶ Ako se glagoli *stati* i *sjesti* mogu upotrebljavati i u apstraktnom značenju, kad se veli npr. *pristati na prijedlog*, *gora se rasjela* i dr., onda se može i *stupiti*.

Za ovdje spomenutu karakteristiku navest ću još samo dva-tri primjera. Mjesto da se kaže da tko što *može* ili *ne može*, veli se da je *u mogućnosti* ili *nemogućnosti*; ispor. franc.: *Ils sont dans l'impossibilité de signaler...* ("J. des Débats", 17. X. 1937). Nalazimo i ovako: Ali se *predviđa mogućnost*, da i on (Potemkin) zajedno s cijelim izaslanstvom *napusti* konferenciju ("Obzor", 10. XI. 1937) – mjesto: Ali se *predviđa da bi i on mogao* zajedno s cijelim izaslanstvom *napustiti* konferenciju; – *Nemogućnost određenja čistih nacionalnih granica* dovela

⁶ Pored već spomenutoga Daničićeva primjera s glagolom *pristupiti* u apstraktnom značenju navest ću i ovaj primjer: *Pristupajući* da u kratko *razložim* književnu radnju (v. BIRj., II, 234a).

je sa sobom, da je još uvijek na području Poljske ostalo oko milijun Nijemaca... ("Obzor", 8. XI. 1937) – mjesto: *Čiste nacionalne granice nijesu se mogle odrediti, i zato je ...*

Mjesto da se kaže da *tko proučava* ili da se *proučava, kako bi se moglo što učiniti*, veli se da *proučava* ili da se *proučavaju mogućnosti, kako bi se što učinilo*; ispor. franc.: Ils ont... *étudié les possibilités d'accélérer le processus de rapprochement entre les deux pays* ("J. des Débats", 6. X. 1938).

Zanimljiv je ovaj primjer: (Spominju se vijesti o nemirima iz različitih muslimanskih krajeva i onda se nastavlja.) Premda sve te *pojave* imaju svaka svoje posebne razloge, ipak *se sve one mogu svesti na jedan zajednički nazivnik*, a to je probuđeni arapski nacionalizam ("Obzor", 12. XII. 1937) – mjesto: Premda sve te pojave imaju svaka svoj poseban razlog, ipak *se sve mogu izvesti* (ili *razumjeti*) *iz jednoga zajedničkoga* (razloga), tj. iz probuđenog arapskog nacionalizma. Iz ovoga je primjera jasno da neke prijenose značenja neće moći svatko razumjeti. Tako i ovdje prijenos *zajednički nazivnik – zajednički razlog* neće moći razumjeti onaj koji ne poznaje matematičku operaciju kao $1/3 + 1/4 + 1/6 = 9/12$.

Za malo pismena čovjeka bit će slabo ekspresivne Chamberlainove riječi (izrečene nedavno u Donjem domu): Ja mislim, da već to – što je ratu izbjegnuto – *predstavlja takav plus za našu politiku, kakav se rijetko do sada doživio* (po "Obzoru" 4. X. 1938). U kakve *seljačke* novine, koje nijesu namijenjene onima koji poznaju "poteze u šahu", slabo bi pristajala i ova rečenica: (Vođa Radničke stranke) Attlee smatra, da *sudetski Nijemci i njihov položaj u Čehoslovačkoj nisu bili pravi razlog ovim događajima, već da je pravi razlog bio želja Njemačke da učini novi potez u pravcu pojačanja svoje moći* (po "Obzoru" 4. X. 1938); za njih bi bila parafraza: Attlee misli da *se ovo nije dogodilo zbog sudetskih Nijemaca ni zbog njihova položaja u Čehoslovačkoj, nego zato što je Njemačka željela da opet učini što čime bi pojačala svoju moć*.

Kao što bi našem seljaku slika sa šahovskim potezima ostala mutna, tako u drugoj prilici koji prijenos značenja u narodnom govoru može intelektualcu biti nejasan. Spomenut

ću jedan slučaj. Na raspravi nekadašnjega zločinstva u Sjeničaku zapitao je predsjednik sudačkoga senata jednoga seljaka poznaje li toga i toga, a ovaj mu je odgovorio: “Kako ne! *Znam ga od malijeh nogu.*” U sjednici je, sada već odavno pokojni predsjednik, koji našega jezika nije naučio iz materinih usta, napomenuo da mu je žao što nije pogledao ima li dotični doista *male noge*.⁷ Da smo mi velik narod, i da naše novine evropsko *kolo vode*, pa da je u njih ušla navedena naša metonimija (*male noge – djetinjstvo*), onda bismo je danas mogli kopiranu citati i u tuđim novinama, npr. u francuskima *depuis les petites jambes*, u njemačkima *von kleinen Füßen(an)* (mjesto domaćega *von Kindesbeinen an*) itd.

Kao što u modi koja nam dolazi iz tuđine nije svagda sve ni najljepše ni najzgodnije, tako nije ni u tuđim jezicima koje manje-više svi svjesno ili nesvjesno kopiramo. Spomenut ću samo jedan primjer za to.

Gdje bi se u običnom govoru reklo da se što radi ili događa (najčešće *vijeća*) u *prijateljstvu* ili u *prijateljskom raspoloženju*, evropski se veli da se događa u *prijateljskoj atmosferi* (ispor. franc.: *les négociations engagées et poursuivies dans une atmosphère amicale*. “J. des Débats”, 6. X. 1938). Preneseno značenje riječi *atmosfera* u takvoj prilici ne smeta ni u jednom jeziku; drukčije je u ovom kopiranom primjeru: Očekuje se, da će spomenuti pododbori *izvući 40-satni radni tjedan iz političkoga područja i unijeti ga u atmosferu poslovnog pogađanja* (“Obzor”, 10. XI. 1937). Ne mislim da bi bilo mnogo onih koji bi znajući pravo značenje riječi *atmosfera* upotrijebili tu riječ u tome primjeru. Samo dovijanjem dokučujemo da se htjelo reći: očekuje se da će spomenuti pododbori učiniti da se o 40-satnoj sedmici ne raspravlja kao o političkom pitanju, nego kao o onome što ide u poslovno pogađanje, što se može raspraviti u poslovnom pogađanju. Jednakim je kopiranjem riječ *atmosfera* došla i u ovaj primjer: Ministar Durčanki... pozvao je mađarsko stanovništvo, da održi i nadalje *atmosferu suradnje*, mira, reda i lojalnosti; Grof Esterhazy otputovao je u Budim-

⁷ Po pripovijedanju jednoga još živog člana Senata (dr. Sv. Š.).

peštu, da *stvari prijateljsku atmosferu* za nastavak pregovora (“Večer”, 19. X. 1938).

Bez dubljega proučavanja svoga jezika i njegovih originalnih djela niti će se novinar, koji radi u brzini, niti tko drugi, koga nitko ne goni, očuvati od toga da se kojiput ne odmakne toliko da iz očiju izgubi granicu svoga rođenoga jezika.

“Hrvatski jezik”, I, br. 6–7, str. 105–113; Zagreb, 1938.